

LESBRIEF | LOOK AT THEM (NOT ME)

EEN WHODUNIT IN DE KLAS OVER ONLINE SHAMING | 2023

INHOUDSOPGAVE

Look at them (not me) is een theatervoorstelling voor jongeren, van Girls in Woods.

Tekst: Marjet Moorman | Regie: Nina Sondag

Actrices: Renée de Graaff of Nancy Masaba

Info voorstelling

De docent wordt geïnformeerd over de inhoud en vorm van de voorstelling om de leerlingen voor te bereiden. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp is het belangrijk dat de docent op voorhand de leerlingen informeert over het onderwerp van de voorstelling en de gedragsregels tijdens het kijken.

Een lesbrieft

Aan de hand van de voorstelling is een lesbrieft gemaakt met achtergrondinformatie, tips voor de docent als gespreksleider en werkvormen, zodat de docent een interactief nagesprek kan voorbereiden.

Onderdelen lesbrieft

1. Voorbereiding voor de docent
 - Eigen bewustwording docent*
 - Docent als gespreksleider*
 - Veiligheid in de klas*
 - Doelen*
2. Vragen naar aanleiding van de voorstelling
3. Sexting en ongewenste sexting/ shame sexting
4. Het verhaal van Lina – werkvormen
5. Extra informatie/ hulp voor leerlingen
6. Extra informatie/ hulp voor docenten

Bijlagen

Meer informatie verschillende vormen online seksueel geweld
Werkbladen

INFO VOORSTELLING

De voorstelling zal gespeeld worden door een actrice in de eigen klas, waarbij de leerlingen achter hun eigen tafel in een normale klasopstelling zitten. De docent is vrij om op voorhand na te denken over de indeling (wie zit waar) om de voorstelling zo rustig mogelijk te laten verlopen. Alle leerlingen krijgen een eigen koptelefoon op gedurende de hele voorstelling, daarop horen zij muziek en een gedeelte van de theatertekst.

Gedragsregels voorstelling

Tijdens de voorstelling gelden dezelfde regels als tijdens een theaterbezoek:

- Mobiele telefoons uit.
- Jassen uit.
- Niet eten en drinken.
- Tijdens de voorstelling op je plek blijven zitten.
- Toiletbezoek voor of na de voorstelling.
- Kijk zoveel mogelijk in stilte, zodat je het medepubliek en de actrice niet stoort.
- Het is gebruikelijk om een applaus te geven na afloop van de voorstelling.

Look at them (not me) vertelt het verhaal van Lina en is deels gebaseerd op waargebeurde verhalen. Lina heeft een missie. Ze wil aan haar opleiding beginnen, maar heeft steeds flashbacks naar die ene dag op school. Die dag dat haar naaktfoto online werd gedeeld. De week daarna is het chaos in haar hoofd. Wat is er toen precies gebeurd? En vooral: wie hebben haar foto gedeeld? En waarom behandelde iedereen Lina als dader, terwijl zij niets verkeerd heeft gedaan, toch? Lina besluit naar haar oude school terug te gaan, vastberaden een reconstructie te maken, Lina wil wraak...

Ze maakt haar publiek medestander in een spannende whodunit waarin ze zichzelf eigenaar van het verhaal maakt en zo belangrijke vragen opwerpt over online shaming, consent, slachtoffer -en daderschap.

Girls in Woods

Het theatergezelschap Girls in Woods maakt voorstellingen voor jongeren vanaf 12 jaar. Ze werken intensief samen met jongeren en verwerken hun visie en verhalen in nieuwe voorstellingen, podcasts en fotoseries. Voor deze voorstelling werkt Girls in Woods samen met platform WTFFF.nl van Fonds Slachtofferhulp. Het is ook mogelijk om naar aanleiding van de voorstelling een uitgebreide les met nagesprek over online seksueel geweld te boeken met Girls in Woods en Fonds Slachtofferhulp.

Voor meer informatie over de voorstelling: info@girlsinwoods.nl

Voor het boeken van een les met nagesprek: info@girlsinwoods.nl

De voorstelling Look at them (not me) is deels gebaseerd op een waargebeurd verhaal. Eén van de zoveel verhalen over online seksueel geweld. Onlangs kwam de grootste 'sextortion'-zaak die Nederland ooit gekend heeft aan het licht. Een 24-jarige man uit Etten-Leur wordt verdacht van afpersing van meer dan 100 minderjarige meisjes uit heel Nederland¹. Hoewel online seksueel geweld onder jongeren (ook bij jongens) flink toeneemt, laat de precieze omvang van dit groeiende probleem zich nog moeilijk uitdrukken in cijfers, zo concludeert ook de NSCR in hun meest recente onderzoek².

Uit onderzoek voor het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat in 2018 0,7 % van de internetgebruikers van twaalf jaar en ouder slachtoffer werden van cyberincidenten in de persoonlijke sfeer waarbij sprake was van een seksuele (bij)bedoeling. Dat zijn bijna 100.000 mensen per jaar. Bij hulplijn Helpwanted kwamen in 2021 maar liefst 2.400 meldingen binnen van sextortion, het meest gemelde misdrijf.

De gevolgen van online seksueel geweld zijn groot en kunnen net zo ingrijpend zijn als bij offline, fysiek seksueel geweld. Afhankelijk van de omstandigheden kunnen jongeren kampen met o.a. depressieve klachten, posttraumatische stress, een dissociatieve stoornis of zelfs suïcidale gedachten. Ook wordt zichtbaar dat online seksueel geweld steeds vaker eindigt in, of gepaard gaat met fysiek seksueel misbruik. Jongeren hebben het gevoel dat er niets aan te doen valt en worden in de greep gehouden door o.a. gevoelens van schuld, schaamte en angst.

In een onderzoek van de Rutgers Expertisecentrum Seksualiteit wordt geschat wat slachtoffers nodig hebben na een confrontatie met online seksueel geweld. De volgende factoren zijn van belang: (1) ontschuldigd worden, (2) steun en begrip, (3) regie terugkrijgen, (4) erkenning en gerechtigheid, (5) veiligheid en (6) zelfacceptatie en ruimte voor emoties³.

Vorbereiding docent

Eigen bewustwording docent

Volwassenen hebben de neiging om vooral te willen waarschuwen voor de gevaren als het over seks en/ of internetgebruik gaat. Hierdoor zullen jongeren sneller verdwijnen in schuldgevoel en schaamte op het moment dat het ze toch overkomt en ze slachtoffer worden van online seksueel geweld. De drempel om erover te praten en hulp te zoeken wordt alleen maar groter.

In deze lesbrieff is meer achtergrondinformatie te vinden, als mede tips voor de docent als gespreksleider en verschillende werkvormen, zodat de docent een interactief nagesprek kan voorbereiden na de voorstelling. De opdrachten behandelen het onderwerp met steeds als uitgangspunt de voorstelling en dat verhaal.

¹ 'Na een naaktfoto zitten de slachtoffers van 'sextortion' voor altijd in de tang', artikel NRC, 20 januari 2023.

² 'Het fenomeen online seksueel geweld', een literatuuronderzoek van het Nederlands Centrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, juni 2020.

³ 'Wat bepaalt de impact van online seksueel geweld', verkennend onderzoek onder slachtoffers en hulpverleners, door Rutgers Expertisecentrum Seksualiteit, 21 mei 2022.

Om het nagesprek over dit onderwerp op een goede manier te laten verlopen, is het van belang dat je als docent eerst naar jezelf kijkt. Je kunt jezelf de volgende vragen stellen:

- Wat is mijn eigen mening over het onderwerp?
- In hoeverre ga ik deze mening delen met de leerlingen?
- Welke emoties spelen er bij mijzelf als het gaat om dit onderwerp?
- Hoe kan ik deze emoties reguleren tijdens de discussie?
- Wat weet ik over de verschillende perspectieven binnen het onderwerp?
Welke verschillende perspectieven leven onder mijn leerlingen?
- Hoe zorg ik ervoor dat ik een open houding heb en betrokken ben in de leefwereld van de leerlingen?

De docent als gespreksleider

Het is de taak van de docent om het gesprek zo veel mogelijk in goede banen te leiden.

- Luister naar de leerlingen en probeer achterliggende bezorgdheden te achterhalen.
- Achterhaal of er behoefte is aan meer informatie om een goed gesprek te kunnen voeren.
- Bied ruimte voor verschillende meningen en opvattingen. Speel bij heftige uitingen niet op de persoon maar op de inhoud van de uitspraak. Een belangrijk doel van een gesprek over een moeilijk thema is het leren over verschillende meningen, gezichtspunten en ervaringen. Veroordeel daarom leerlingen niet op hun mening, maar vraag door waar deze mening vandaan komt, waarom ze zo denken (houdt hierbij ook rekening met opvattingen die voortkomen uit religie of cultuur).
- Creëer ruimte voor het uiten van emoties van leerlingen, zowel positieve als negatieve emoties. Het bespreken van achtergrondinformatie voorafgaand aan een gesprek over meningen en emoties kan helpen om de rust te bewaren.

Veiligheid in de klas

De voorstelling kan veel losmaken bij leerlingen. De mogelijkheid bestaat dat leerlingen naar aanleiding van de voorstelling en het nagesprek vertrouwelijk met iemand op school willen praten. Belangrijk is om in de les duidelijk kenbaar te maken bij wie de leerlingen **(naam en mailadres van vertrouwenspersoon) op school** terecht kunnen met vragen over dit onderwerp of om hun verhaal te delen.

Maak aan het einde van de les duidelijk kenbaar waar leerlingen, **onafhankelijk van de school en anoniem, informatie en hulp** kunnen krijgen of hun verhaal kunnen delen.

Hoewel het nagesprek niet primair tot doel heeft om persoonlijke ervaringen met online seksueel geweld in de klas te delen, komen er mogelijk toch persoonlijke verhalen en heftige emoties naar boven. Wat kan de docent dan doen, in het geval van een onveilige sfeer? Zorg dat het slachtoffer zich gehoord en gesteund voelt, maar probeer niet koste wat het kost klassikaal de onderste steen boven te krijgen. Ga op een later moment persoonlijk met de leerling in gesprek en probeer de draad van de les weer op te pakken. Zorg dat de leerling goed wordt opgevangen en verwijs zo nodig door naar de mentor en de **vertrouwenspersoon binnen de school**.

Er bestaat de mogelijkheid om een les met nagesprek te boeken met Girls in Woods en Fonds Slachtofferhulp als daar in de klas behoefte aan lijkt te zijn. Voor meer informatie: info@girlsinwoods.nl

Een rustige leerkracht straalt rust uit naar de klas. Ook docenten hebben emoties en meningen. Wees je hiervan bewust en probeer je hier niet door te laten leiden. Rust en kalmte kan zich ook vertalen in het mogelijk maken van verschillende antwoorden.

Bespreek op voorhand de klassenregels met de leerlingen. Stel duidelijke grenzen aan wat wel en niet gezegd kan worden. Onderbreek en wijs op bewuste of onbewuste beledigingen indien nodig. Verdeel de gesprekstijd, moedig leerlingen aan om naar elkaars standpunt te luisteren, elkaar te steunen en zo nodig aan te moedigen.

Een gesprek over online seksueel geweld kan moeilijk te verwerken zijn. Eindig met een positieve noot, zoals een samenvatting van wat zij zelf kunnen doen om online seksueel geweld te stoppen, hulp te zoeken of een slachtoffer te helpen (handelingsperspectief bieden) of een samenvatting van wat zij van de voorstelling hebben geleerd.

Doelen

- Leerlingen ontwikkelen kennis over het onderscheid tussen sexting (als onderdeel van de hedendaagse seksuele ontwikkeling, met consent en niet strafbaar) en **ongewenste sexting/ shame sexting** (strafbaar) en andere vormen van online seksueel geweld.
- Leerlingen worden gestimuleerd om te reflecteren op hun **eigen mediagebruik**, in relatie tot ongewenste sexting/shame sexting.
- Leerlingen worden gestimuleerd om vanuit verschillende perspectieven te kijken en reflecteren op online seksueel geweld (slachtoffer, dader en omstanders – vrienden/ouders/docent).

Vragen naar aanleiding van de voorstelling

Aangezien er mogelijk enige tijd tussen het zien van de voorstelling en het nagesprek zit kan het goed zijn om eerst terug te halen wat de leerlingen gezien hebben. Als het gesprek direct na de voorstelling plaatsvindt is het ook goed om de leerlingen de ruimte te geven voor een eerste reactie.

Inventariseer onder de leerlingen **welke momenten uit de voorstelling zijn bijgebleven en waarom?** Dat kan en mag in allerlei categorieën vallen (confronterend, inspirerend, spannend, grappig, ontroerend etc.)

Vervolg vragen:

Wanneer had je door dat Lina, de hoofdpersoon uit het verhaal, voor je neus stond in de klas? En waarom stond zij daar niet vanaf het begin als zichzelf?

In de voorstelling hoor je de stem van Lina over een koptelefoon en live. Wat is het verschil tussen Lina live en Lina Voice-over? Waarom hebben de makers daarvoor gekozen denk je? Wat is het effect?

Fragment uit de voorstelling

'Je moet gewoon zorgen dat je hoofd er niet op staat.'

Zonder hoofd kan je niet bestaan.

Dat lichaam met titels eronder is niet het lichaam waar ik in woon.

Je kan nare gevoelens die naar boven komen door een traumatische ervaring wegdrücken en eraan ontsnappen door **dissociatie**. Het voelt alsof je soms 'losraakt van jezelf of van de omgeving'. Alles om je heen lijkt bijvoorbeeld vreemd of wazig. Of het voelt alsof je lichaam niet van jezelf is.

Sexting en ongewenste sexting/shame sexting

Voordat dieper ingegaan wordt op de voorstelling kan het zinvol zijn om, losstaand van meningen en emoties, de kennis van leerlingen te peilen m.b.t. sexting en online seksueel geweld. Bespreek de inhoud van sexting en zet daar tegenover wanneer sexting ongewenst en strafbaar wordt. **Vraag de leerlingen om input, vul waar nodig aan en schrijf uit op het bord** (zie tabel).

Sexting

Jongeren sturen elkaar steeds vaker seksueel getinte beelden. Dit doen ze in een relatie of om nieuw romantisch/seksueel contact te weeg te brengen (EOKM, 2021). Vaak wordt hiervoor het woord **sexting** gebruikt: een samensmelting van de woorden 'seks' en 'texting' (online berichten versturen) (EOKM, 2021). Sexting wordt over het algemeen gezien als het maken en verzenden van seksueel expliciete tekst-, foto- of videoberichten. Vaak via een mobieltje en steeds vaker via sociale media. Als het sturen van seksueel getinte beelden *met consent (wederzijdse instemming)* gebeurt, is het onderdeel van een gezonde, normale seksuele ontwikkeling en van een gelijkwaardige relatie⁴.

⁴ 'Wat bepaalt de impact van online seksueel geweld', verkennend onderzoek onder slachtoffers en hulpverleners, door Rutgers Expertisecentrum Seksualiteit, 21 mei 2022.

Als je onder 18 jaar bent, mag je officieel geen naaktfoto's maken en delen. Dat valt op dit moment namelijk nog onder het maken en verspreiden van kinderporno. Als beiden toestemming geven, wordt het in Nederland gedoogd. Een nieuw wetsvoorstel uit 2020 regelt dat sexting niet langer strafbaar is in een gelijkwaardige situatie tussen jongeren (12 tot 16 jaar) en als het beeldmateriaal uitsluitend bestemd is voor privégebruik.

Wanneer wordt sexting strafbaar? En van welke vormen van online seksueel geweld spreken we dan:

Sexting (gedoogd/niet strafbaar)	Online seksueel geweld (strafbaar)
• Het maken en verzenden van seksueel expliciete tekst-, foto- of videoberichten. • Onderdeel van hedendaagse seksuele beleving en ontwikkeling. • Niet strafbaar mits: • Gewenst/ met consent • Voor privégebruik • Een gelijkwaardige relatie • Betrokkenen zijn beiden minder- of beiden meerderjarig.	• De beelden ongewenst verspreid worden (ongewenste sexting). • Er sprake is van druk of dwang bij het maken en verzenden van de beelden. • De beelden stiekem zijn gemaakt. • Ongelijkwaardige relatie tussen de betrokkenen, bijv. bij een groot leeftijdsverschil (minder -en meerderjarig) of machtsverhouding. • Wanneer de beelden worden gebruikt om iemand te beschamen of pesten (shame sexting). • Beelden worden gebruikt voor afpersing (sextortion). • Beelden worden gebruikt om geld te verdienen.

Het verhaal van Lina - Werkvormen

Opdracht 1

Leg de leerlingen de drie onderstaande stellingen voor:

Je hoort over een doorgestuurd naaktfoto. Wat is je eerste reactie bij de persoon op de foto?

- A** Zo stom, waarom maak je dan ook een naaktfoto van jezelf!?
- B** Wat erg voor haar/hem/hen! Het kan echt niet dat iemand zomaar dit soort foto's doorstuurt.
- C** Niet slim om een naaktfoto te maken maar ook echt niet oké om de foto zomaar door te sturen.

Fragment uit de voorstelling

'Lina rent niet vanuit de WC naar de fietsenstalling. Ze komt terug de klas in. Je kan je afvragen of dat de beste beslissing is. Wat zou jij doen? Het zou jou natuurlijk nooit overkomen. Mij ook niet hoor, heb ik ook eerlijk gezegd, tegen Lina. Lina, sorry, maar mij zou zo iets nooit overkomen.'

Werkvormen

Laat de leerlingen staan bij 'eens' en vraag een (willekeurige) leerling uit groep A zijn keuze toe te lichten. Welke argumenten kan de leerling voor deze reactie aandragen? 'Wie uit groep A is het daar mee eens? Wie uit groep A wil/kan daar nog iets aan toevoegen?' Hetzelfde voor groep B en C.

Wijs in het lokaal drie verschillende hoeken aan die staan voor stelling A, B, of C.

- De leerlingen lopen naar de hoek die bij hun mening past.
- De leerlingen vormen duo's in elke hoek waarbij ze elkaar hun meningen en argumenten geven. Eventueel doen ze dit nogmaals in viertallen. Aan het einde van deze ronde moet elke leerling in een hoek de belangrijkste argumenten van die hoek kennen.
- De docent wijst een willekeurige leerling uit elke hoek aan die de mening en argumenten weergeeft. Nu kunnen de leerlingen uit alle hoeken met elkaar in discussie gaan, waarbij de sprekers in het midden van het lokaal staan.
- Wanneer een leerling overtuigd wordt door een argument uit een andere hoek, dan mag hij 'overlopen'.

Stel de leerlingen de vervolgvraag

Was jullie reactie anders geweest als die persoon de foto niet zelf had gemaakt?

- A** Ja, omdat...
- B** Nee, omdat...

Werkvormen

Hierbij kun je wederom verder werken vanuit 'staan' en 'zitten'.

Of door wederom het lokaal in 2 vlakken of hoeken te verdelen, A en B.

Verdeel de klas in groepjes.

Per groepje laat je de leerlingen nadenken over mogelijke motieven voor het wel (A) of niet doorsturen (B) van naaktfoto's

Wat zorgt ervoor dat je het wel of niet doet? Bijv. je kent de persoon op de foto wel of niet persoonlijk, groepsdruk, pronken/stoer doen, je mening over die persoon etc.

Werkvormen

Laat de leerlingen de motieven uitschrijven en voorlezen. Noteer de motieven desgewenst op het bord en vraag leerlingen om een reactie. Is er een motief dat het doorsturen van naaktfoto's rechtvaardigt?

Laat de leerlingen de motieven uitschrijven op post-its, die op het bord geplakt kunnen worden onder A (doorsturen) en B (niet doorsturen).

Aandachtspunten bij het gesprek:

- **Victim blaming:** een vaak gehoorde reactie is dat de schuld ligt bij de persoon die een naaktfoto van zichzelf heeft gemaakt. Misschien zijn de leerlingen van mening dat het niet slim is om een naaktfoto of filmpje van jezelf te maken. **Bespreek met de leerlingen de gevolgen van deze mening voor het slachtoffer en de dader.**
- Het is een natuurlijke reactie om de schuld bij iemand die online seksueel geweld meemaakt te leggen, omdat we daarmee een soort veiligheid creëren. We denken daarmee dat zoiets ons niet overkomt, want wij zouden nooit zo 'dom' zijn. Maar daarmee maken we de situatie voor die persoon veel erger en verkleinen we de kans dat iemand durft te vertellen over online seksueel geweld of om hulp durft te vragen en geven we de dader(s) een soort vrijbrief.
- **Bespreek met de leerlingen of deze mening (eigen schuld) het doorsturen van een naaktfoto rechtvaardigt?** De foto is weliswaar zelfgemaakt en met consent, maar verstuurd naar 1 persoon. Het is dus een privékwestie en nooit gemaakt met de intentie de naaktfoto te verspreiden in een groepsapp, op internet of posters door de hele school.

Aandachtspunten bij het gesprek:

- **Bespreek met de leerlingen in hoeverre het zelf maken van de naaktfoto de oorzaak van het probleem is?** Kan online seksueel geweld worden voorkomen, als je bijv. zelf geen naaktfoto's maakt of zorgt dat je hoofd er niet opstaat?
Gedacht kan worden aan de volgende voorbeelden: een foto kan onder druk of dwang gemaakt zijn, stiekem gemaakt zijn. Foto's kunnen gestolen worden nadat iemand is gehackt of het gezicht van iemand anders is op een naaktfoto geplakt.
- **Vraag aan de leerlingen of zij zich wel of niet afvragen hoe een foto tot stand is gekomen?** Kun je dat überhaupt aan een foto zien?

Opdracht 2

De leerlingen krijgen per groepje een werkblad met een fragment van een personage uit Lina's verhaal. De leerlingen verplaatsen ze zich in de verschillende personages en reflecteren zodoende vanuit **verschillende perspectieven op shame sexting**. De personages die voorbijkomen zijn Lina (de hoofdpersoon), Jim (het vriendje), Daan (de klasgenoot), Evie (de klasgenoot), Noor (de vriendin) en de conrector. De leerlingen lezen in het groepje het fragment en bespreken de rol van dat personage in het verhaal. Ze beantwoorden de volgende vragen:

- Omschrijf wat jullie vinden van de actie en reactie van dit personage en leg uit waarom?
- Wat had hij/zij anders kunnen of moeten doen naar jullie mening?

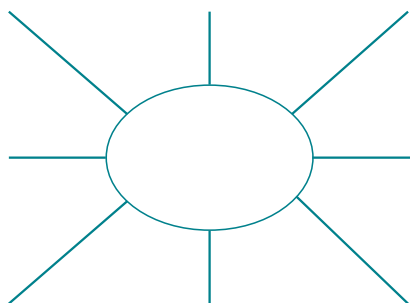
Werkvormen

De docent kan ervoor kiezen om de leerlingen in groepjes enkel met elkaar in gesprek te laten gaan en rond te lopen om te zien of er actief deelgenomen wordt aan het gesprek.

De leerlingen kunnen ook gevraagd worden om na hun gesprek de antwoorden gezamenlijk op papier te zetten en deze te presenteren aan de klas, die daar vervolgens nog een reactie op kan geven.

Uitgebreidere werkvorm

Ieder groepje krijgt een A3 vel met daarop de volgende figuur. In het midden staat een cirkel met een diameter van ongeveer tien centimeter, het aantal vlakken kan variëren afhankelijk van het aantal leerlingen:

Elk lid van het groepje krijgt een kleur viltstift. Iedere leerling schrijft in een eigen vak de antwoorden op. De leerlingen gaan in gesprek met elkaar naar aanleiding van hun antwoorden en formuleren aan het eind van het gesprek in het midden van het werkblad (cirkel) een groepsstandpunt. De verschillende groepjes kunnen nog de gelegenheid krijgen om op elkaars standpunten te reageren.

Aandachtspunten:

Als de docent er in de les voor kiest om met opdracht 2 te werken kan het noodzakelijk zijn om extra aandacht te geven aan **victim blaming**. Een vaak gehoorde reactie is dat de schuld ligt bij de persoon die een naaktfoto van zichzelf heeft gemaakt. Misschien zijn de leerlingen van mening dat het niet slim is om een naaktfoto of filmpje van jezelf te maken.

Bespreek met de leerlingen de gevolgen van deze mening voor het slachtoffer en de dader.

Het is een natuurlijke reactie om de schuld bij iemand die online seksueel geweld meemaakt te leggen, omdat we daarmee een soort veiligheid creëren. We denken daarmee dat zo iets ons niet overkomt, want wij zouden nooit zo 'dom' zijn. Maar daarmee maken we de situatie voor die persoon veel erger en verkleinen we de kans dat iemand durft te vertellen over online seksueel geweld of om hulp durft te vragen en geven we de dader(s) een soort vrijbrief.

De ouders zijn in dit verhaal een bijna afwezige factor. Er is 1 enkel fragment waarin de moeder van Lina voorbijkomt:

'Lien, laat die telefoon eens liggen.

Je eet bijna niks.

Is er iets?'

Nee, mama. Gewoon schooldingen aan mijn hoofd.

Nu niet doorvragen, mama.'

...

Gelukkig ze vraagt niet door.

...

Mama, vraag nou door?

Bespreek klassikaal met de leerlingen wat de rol van ouders is in een situatie als deze? Wat zou een ouder juist wel of niet moeten doen om het slachtoffer te helpen?

Afsluitende opdrachten

Schrijf een **tweet of Instagrampost** waarin je omschrijft wat je hebt geleerd van de voorstelling.

Bedenk een **quote** voor de Socials in naam van Lina. Wat is een uitspraak die zij gepost zou kunnen hebben op haar account?

Een optie voor een huiswerkopdracht (eventueel anoniem): schrijf een **brief aan Lina** waarin je vertelt welk deel van haar verhaal je het meest is bijgebleven en waarom? Deze opdracht kan de docent meer inzicht geven in hoe de leerlingen de voorstelling individueel hebben beleefd. Het kan ook Girls in Woods inzicht bieden en de mogelijkheid geven om lesmateriaal aan te passen. De brieven mogen opgestuurd worden naar: info@girlsinwoods.nl

Extra informatie/hulp voor leerlingen

- **WTFFF.nl**, een online platform (Fonds Slachtofferhulp) voor en door jongeren, over (online) seksueel misbruik. Op **WTFFF!?** vind je informatie over de betekenis van online seksueel misbruik en hoe je een naaste kunt helpen. Jongeren hebben de mogelijkheid om (anoniem) hun ervaring te delen en de verhalen van lotgenoten te lezen. Bovendien verwijst iedere informatiepagina naar de pagina over gespecialiseerde hulp.
- Boek **'Wie zette mijn naaktfoto's online'** van Jantine Jongebloed, 2012 uitgever Blossom Books.

Bespreek met de leerlingen of deze mening (eigen schuld) het doorsturen van een naaktfoto rechtvaardigt? De foto is weliswaar zelfgemaakt en met consent, maar verstuurd naar 1 persoon. Het is dus een privékwestie en nooit gemaakt met de intentie de naaktfoto te verspreiden in een groepsapp, op internet of posters door de hele school.

Bespreek met de leerlingen of het zelf maken van de naaktfoto de oorzaak van het probleem is? Kan online seksueel geweld worden voorkomen, als je bijv. zelf geen naaktfoto's maakt of zorgt dat je hoofd er niet opstaat?

Gedacht kan worden aan de volgende voorbeelden: een foto kan onder druk of dwang gemaakt zijn, stiekem gemaakt zijn. Foto's kunnen gestolen worden nadat iemand is gehackt of het gezicht van iemand anders is op een naaktfoto geplakt.

Vraag aan de leerlingen of zij zich wel of niet afvragen hoe een foto tot stand is gekomen? Kun je dat überhaupt aan een foto zien?

- **Centrumseksueelgeweld.nl**. Zij bieden professionele hulp aan iedereen die een ongewenste (online) seksuele ervaring heeft gehad. Je kunt gratis en anoniem bellen en chatten.
- **Fier.nl**. Het landelijke expertise -en behandelcentrum op het terrein van (seksueel) geweld binnen afhankelijkheidsrelaties.
- **Helpwanted.nl**. Een website over online seksueel misbruik. Je kunt er terecht voor informatie en advies. Ook is het mogelijk om te chatten.

Extra informatie/hulp voor docenten

- Om zelf of met de leerlingen in de klas te bekijken: aflevering 2 '**Sexting**' uit de serie 'Naakt voor de klas', van de Sekszusjes, VPRO.
- Boek '**Wie zette mijn naaktfoto's online**' van Jantine Jongebloed, 2012 uitgever Blossom Books.?
- '**Wat bepaalt de impact van online seksueel geweld**', verkennend onderzoek onder slachtoffers en hulpverleners, door Rutgers Expertisecentrum Seksualiteit, 21 mei 2022.
- '**Het fenomeen online seksueel geweld**', een literatuuronderzoek naar de kennis over omvang, aard en aanpak door het Nederlands Centrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, juni 2020.
- '**Eigen Schuld, dikke bult**', een verkennend onderzoek naar financiële afpersing met naaktbeelden onder jongens. Expertisebureau Online Kindermisbruik, 2020.
- **Slachtofferhulp.nl**. Voor praktische hulp voor onderwijsprofessionals.
- **Seksuelevorming.nl**. Een website met tips en tools voor professionals in het onderwijs om seksualiteit in de klas bespreekbaar te maken. Met artikelen, onderzoeken en columns op het gebied van seksuele vorming.

Meer informatie over vormen van online seksueel

Ongewenste sexting is het doorsturen of toesturen van seksueel getint materiaal zonder toestemming. Er is sprake van **shame sexting** als seksueel getinte beelden worden doorgestuurd zonder toestemming van de afgebeelde persoon, met het doel om de persoon publiekelijk te beschamen en te pesten. Het gebeurt ook dat derden seksueel getinte nepbeelden, dus gemanipuleerd beeldmateriaal, versturen (Bakker, el Moussaoui & van de Sande, 2021).

Sextortion is een Engelse term en een samenvoeging van sex (seks) en extortion (afpersing). De definitie van sextortion is: "bedreigingen om seksuele beelden openbaar te maken om slachtoffers te dwingen om extra foto's, seksuele handelingen of andere gunsten te geven" (Wolak & Finkelhor, 2016). De afpersing krijgt bij jongens vaak een andere vorm dan bij meiden. Bij meiden gaat het vaak om het verkrijgen van meer (of explicietere) naaktbeelden of het verrichten van seksuele handelingen. Jongens krijgen vaker te maken met financiële afpersing, door te dreigen naaktbeelden (vaak verkregen via de webcam) openbaar te maken (EOKM, 2017).

Het begrip **exposing** verwijst naar het 'ontmaskeren' van de afgebeelde persoon. Het gaat (meestal) om meisjes en jonge vrouwen van wie naaktfoto's of filmpjes digitaal beschikbaar zijn. Het doorsturen of beschikbaar maken van dit beeldmateriaal gebeurt met als doel om de afgebeelde persoon een slechte naam te bezorgen (Bakker, el Moussaoui & van de Sande, 2021).

Meisjes en jonge vrouwen die opgroeien in een omgeving waar de eer van de familie verbonden is aan het zedelijk gedrag van meisjes en vrouwen lopen op nog een andere manier risico op **online shamen**. Dat gaat om beelden waarop ze make-up dragen, roken of dansen, of daten met iemand met een andere culturele achtergrond. Vooral via de chatdienst Telegram delen plegers foto's en persoonsgegevens van deze meisjes, waarbij zij hun slachtoffers uitschelden, discrimineren of bedreigen. Ook LHBTQI+ kunnen slachtoffer worden van deze praktijken (Bakker, el Moussaoui & van de Sande, 2021).

Wraakporno of revenge porn wordt gedefinieerd als 'pornografie zonder consent' (Citron & Franks, 2014). Ook hier wordt, net als bij sextortion, een persoon onder druk gezet door de inzet van expliciete beelden (Henry & Powell, 2015). Sextortion is echter meestal privé, en wraakporno is vaak openbaar. Bij sextortion probeert de afperser iets van waarde af te persen, bij wraakporno wil de dader het slachtoffer publiekelijk vernederen (EOKM, 2021). De term wraakporno kan bijdragen aan victim blaming, het wordt namelijk betiteld als 'wraak' voor iemands actie(s), als rechtvaardiging voor de dader (Harder, 2021).

Bij **cybergrooming** proberen internetgebruikers het vertrouwen van een persoon te winnen met als doel een persoonlijke ontmoeting. Soms leidt zo'n ontmoeting tot seksueel misbruik (Kierkegaard, 2008). **Cyberstalking** is het gebruik van apps en/of social media posts om iemands locatie te tracken en/of bedreigende berichten te sturen naar het slachtoffer via e-mail of andere mobiele communicatie (Powell & Henry, 2014)⁵.

⁵ 'Wat bepaalt de impact van online seksueel geweld', verkennend onderzoek onder slachtoffers en hulpverleners, door Rutgers Expertisecentrum Seksualiteit, 21 mei 2022.

JIM

Fragment uit de voorstelling:

*Oké, misschien heb ik het heel even gesnapt naar Sander.
Hij zweerde op zijn moeder dat hij er niets mee zou doen
Nee, hij heeft echt geen screenshot gemaakt.*

*...
Omdat het een mooie foto was.
Ik was er trots op.
Jij toch ook?*

*...
Jij zei nooit dat je met mij was
Tegen niemand
En nu had ik bewijs
Dat je zoiets voor mij deed.*

*...
Het was niet om je te shamen. Dat hebben zij gedaan. Ik niet.
En Sander zat me de hele tijd te zieken.
Jij doet echt niks met Lina, ze wil je niet, geef het maar toe
Hij bleef me maar fucken.*

*...
Het is nu twee jaar geleden, Lien.
Ik dacht dat je er wel overheen zou zijn
Niemand kijkt meer naar die foto
Laat het los.*

- Lees het fragment en bespreek de rol van Jim in het verhaal met elkaar.
- Omschrijf wat jullie vinden van zijn actie (doorsturen van de foto) en zijn reactie en leg uit waarom?
- Wat had hij anders kunnen of moeten doen naar jullie mening?
- Schrijf jullie antwoorden op.

CONRECTOR

Fragment uit de voorstelling

Nadat Lina's naaktfoto ook nog uitgeprint door de school is opgehangen:

Vervelend Lina, ehm ik zal zorgen dat het uit de aula wordt weggehaald.

En voortaan beter opletten, jullie weten toch dat tegenwoordig alles op het internet terecht kan komen.

...

*Dit soort foto's kan je natuurlijk ook beter niet maken, Lina.
Ik neem aan je ouders je daar ook vaak genoeg voor hebben gewaarschuwd.*

- Lees het fragment en bespreek de rol van de conrector in het verhaal met elkaar.
- Omschrijf wat jullie vinden van zijn reactie en leg uit waarom?
- Wat had hij anders kunnen of moeten doen naar jullie mening?
- Schrijf jullie antwoorden op.

NOOR (DE VRIENDIN)

Fragment uit de voorstelling:

Heb je er al een keer om gehuild, vroeg Noor

Noor is de enige die ik nog spreek.

Nee.

Ik heb mijn tranen ingeslikt in de aula

En nu zijn ze de brandstof voor moordzombie Lina

Voor wie?

Laat maar.

Ik dacht dat jij harder voor jezelf zou opkomen, Lina. Jij was toch crazy nerd Lina, die zich door niemand liet vertellen hoe ze moet leven, die zich aan niemand bindt. Je was zo stil. Ik wist niet goed hoe ik je moest helpen.

- Lees het fragment en bespreek de rol van Noor, haar vriendin, in het verhaal met elkaar.
- Omschrijf wat jullie vinden van haar reactie en leg uit waarom?
- Wat had zij anders kunnen of moeten doen naar jullie mening?
- Schrijf jullie antwoorden op.

DAAN (DE KLASGENOOT)

Fragment uit de voorstelling:

*Lina. Sorry.
Ik kreeg die foto en ik dacht dat het normaal was dat ik het
doorstuurde
Ik weet wel dat het niet normaal is maar
Ja het ging heel snel
Iedereen wilde het zien.
Ik wist niet dat het zo uit de hand zou lopen
Anders had ik het nooit gedaan.
Ik dacht niet echt over jou na. Dat jij het was op die foto.
Pas toen je de klas inkwam.
En de aula.
Dacht ik aan jou.
Ik zag die foto niet als Lina*

- Lees het fragment en bespreek de rol van Daan, de klasgenoot, in het verhaal met elkaar.
- Omschrijf wat jullie vinden van zijn actie (doorsturen van de foto) en zijn reactie achteraf en leg uit waarom?
- Wat had hij anders kunnen of moeten doen naar jullie mening?
- Schrijf jullie antwoorden op.

EVIE (DE KLASGENOOT)

Fragment uit de voorstelling:

*Ze wil dit, ik zeg het je. Ze vraagt altijd aandacht. In de brugklas al. Als je zoiets doet, wil je opvallen. Ik bedoel, je kan verwachten dat dit gebeurt. Het is toch dom? Su -per- dom.
For real. Ja, ik vind het echt gewoon dom.
Wel classic Lina dit, kijk mij eens doen waar ik zin in heb. Dus ja.
Dan mag ik er ook mee doen wat ik wil.*

- Lees het fragment en bespreek de rol van Evie, de klasgenoot, in het verhaal met elkaar.
- Omschrijf wat jullie vinden van haar actie (doorsturen van de foto en uitprinten/ophangen in de school) en haar reactie achteraf en leg uit waarom?
- Wat had zij anders kunnen of moeten doen naar jullie mening?
- Schrijf jullie antwoorden op.

LINA (HOOFDPERSOON)

Fragment uit de voorstelling:

Ik wist dat ik het wel ging doen.

Ik stelde het uit.

...

Ik wil de ogen van Jim op mijn lichaam.

Op mijn gekozen moment.

Een lange stilte,

en dan doe ik het.

Ik bepaal eerst, dan hij, dan samen

Hij ziet mij vaker zo

Maar nu voelt het topbelangrijk

Dat zie je aan mij, op de foto.

- Lees het fragment en bespreek de rol van Lina, de hoofdpersoon, in het verhaal met elkaar.
- Omschrijf wat jullie vinden van haar actie (het maken van de naaktfoto) en haar reactie en leg uit waarom?
- Wat had zij anders kunnen of moeten doen naar jullie mening?
- Schrijf jullie antwoorden op.